

REALIZEM IN NATURALIZEM

Realizem lat. res, realis – stvar, stvaren

Naturalizem lat. natura, naturalis – narava, naraven

Realizem je literarna in umetnostna smer 19. stoletja. Začel se je v Franciji 1830. Vrh doseže 1850 in traja do 1870, ko se iz njega razvije naturalizem, ki traja do 1899, ko se v literaturi pojavijo nove smeri in ponovno obudijo romantiko. Naturalizem ni nasprotje realizma, je pa poglobljeno nadaljevanje realizma, še bolj skrajni realizem. Nove smeri so nasprotje realizma in naturalizma.

Značilnosti:

Je literarna in umetnostna smer 2. polovice 19. stoletja. Realizem je nasproten romantiki, ki temelji na čustvih, poudarja namreč razum, nečustvenost in objektivnost pisanja. Snov v realizmu postane vsakdanje življenje, stvarnost oziroma resničnost, socialna in politična dogajanje v družbi. Osnovno načelo literarnega ustvarjanja: ni pomembno ali je stvar lepa ali grda, moralna ali nemoralna – pomembno je, da je resnična. ne izogiba se grdih in nemoralni strani življenja in ne opisuje več samo lepega, zato je opisovanje kritično, stvarnost namreč ne ustreza človekovim idealom. S tem realistična literatura postane odraz družbenih razmer v Evropi v drugi polovici 19. stoletja.

Razlika med romantikom in realinom:

Romantik ugotovi, da stvarnost nikoli ne bo taka kot si želi, zato trpi. Realist pa spozna, da je k stvari treba pristopiti kritično in treba opozoriti na stvari.

Družbene razmere v Evropi:

Družba – razvije se kapitalistična družba (po 1848) in z njo razreda izkoriščevalcev in izkoriščanih oz. delavcev in proletariata. Plemstvo začne propadati, na njegovo mesto pa stopi meščanstvo. Delavci so garali v tovarnah od jutra do večera, vendar niso bili plačani kolikor so si zaslužili. Na račun delavcev so živeli kapitalisti. Za pravice delavcev se borita Marx in Engels. V tem času, ko se pojavi meščanstvo, začne propadati plemstvo. Meščanstvo je vedno močnejše.

Znanost – V znanosti se pojavi pozitivizem, poseben nauk – resnično je samo tisto, kar vsi vidimo, kar je objektivno. Pozitivizem vpliva tudi na književnost.

Slog ali stil pisanja: Značilno je natančno opisovanje po opazovanju, jezik je pust in vsakdanji, večkrat grob, zlasti v naturalizmu, ko avtorji uporabljajo celo žargonske in narečne izraze. Avtor najprej opazuje dogajanje in ga nato do podrobnosti opiše.

Razvije se pripovedna proza. Roman nadomesti ep. Pisatelji so pogosto povezovali več romanov v cikle romanov.

Najpogostejši tipi romanov so bili: družbeni, socialni, kmečki, vojni in proletarski romani.

V dramatikki nastajajo socialne, meščanske, družbenokritične, psihološke, kmečke drame. Junaki so povprečni ljudje meščanskega razreda, celo proletariata (zlasti v naturalizmu).

V poeziji se realizem ne uveljavi.

Smeri realizma:

- romantični realizem (1830 – 1850)
- objektivni realizem (po 1850)
- psihološki realizem
- kritični realizem
- poetični realizem

Predstavniki realizma: Nikolaj Vasiljevič Gogolj, Lev Nikolajevič Tolstoj, Fjodor Nikolajevič Dostojevski

REALIZEM V FRANCIJI

Francija je domovina realizma. V 19. stoletju je bila najbolj razvita evropska država v kulturnem in družbenem smislu. Hitro se je razvijala industrija, z njo pa meščanska družba in proletarijat.

Družbene razmere odraža realizem. Sprva je realizem še pod vplivom romantike, nato pa je vedno bolj objektivni. Ločimo dve stopnji francoskega realizma:

- **Romantični realizem:** pod vplivom romantike, zgodbe so nenavadne, junaki so . Predstavnik romantičnega realizma sta Stendal (roman Rdeče in črno) in Honore de Balzac - avtor cikla 24 romanov Človeška komedija – je njegovo osrednje delo. V tem ciklu je ustvaril več ko 2000 likov, od tega se jih več kot 500 ponavlja iz dela v delo (v enem romanu glavna, v drugem stranska vloga, ali pa v enem romanu v mladostnem obdobju, v drugem romanu pa v zrelem obdobju). Glavna, osrednja tema njegovih del je želja po bogastvu in vzponu po družbeni lestvici
- **Objektivni realizem:** neprizadeto prikazovanje resničnosti. Eden najvidnejših predstavnikov je Gustave Flaubert (flobert)

GUSTAVE FLAUBERT /1821 - 1880/

Najvidnejši predstavnik objektivnega realizma. Trdil je, da mora biti pisanje brezosebno in avtor samega sebe ne sme vpletati v delo.

1. Življenje in delo

Rojen je bil kot sin zdravnika, veliko je potoval, kot pisatelj pa je zaslovel zaradi škandala v njegovem romanu Gospa Bovary. Roman je sprožil obtožbo in sodni proces, očitajo mu nemoralnost in propagiranje prešuštva, zato je proti njemu stekel sodni proces. Njegova druga znana dela so: zgodovinski roman Salambo, vzgoja srca, itd. Poleg romanov je pisal tudi novele. Zanj je značilno, da je ustvarjal zelo kritično in temeljito. Pisal je zelo počasi (posamezne romane je ustvarjal tudi po 5 let in več), opisoval je do potankosti, zato je posamezne odstavke pisal tudi po več tednov, celo mesecev.

2. Gospa Bowary

Je Floubertovo osrednje in najpomembnejše delo. Je roman. Leta 1857 je izšel revijalno, leta 1858 pa je izšel knjižno.

Snov: malomeščansko življenje na podeželju. Uvrščamo ga v objektivni realizem.

Motiv: osrednji motiv dela je zakonolom.

Pripovedovalna tehnika je personalni pripovedovalec (v 3. osebi).

Personalni pripovedovalec – dogajanje opisuje tako, kot ga doživljajo junaki sami, skozi njihovo zavest, in iz njihovega zornega kota, z njihovimi očmi in njihovimi občutki. pripovedovalec ne označuje oseb, ampak jih razkrivajo njihova dejanja, misli, okolje. Do oseb se ne opredeljuje kot dobrih ali slabih, ampak to prepusti v presojo bralcu. Bralec si sam ustvari podobo o značaju osebe na podlagi dejanj osebe.

Slog pisanja

Je brezobziren, brezčuten, ustreza avtorjevemu pogledu na osebe. Flaubert je namreč zagovarjal stališče, da se avtor ne sme vpletati v delo. Način izražanja je realističen (preprost, hladen).

Vsebinski pregled

Glavna oseba romana je Emma, ki so jo strogo vzgojile nune. Že v mladosti je pogrešala čustveno toplino, zato se je zatekala v prebiranje romantičnih ljubezenskih romanov in si v vsakdanjem življenju želela take ljubezni, o kakršni je brala v romanih (moški bi morali biti zvesti, vdani ženi,...). Proti svojim pričakovanjem se poroči s podeželskim zdravnikom Charlesom (Šarlsom) Bowaryem, ki je sicer predan svojemu poklicu, srčno dober človek, dober in pošten mož, vendar Emminim predstavam tem kakšen naj bi bil mož ne ustreza. Predan je svojim pacientom. Je povprečen človek. Na njem ni nič posebnega kot na junakih romanov, katerih si je želela Emma.

RUSKI REALIZEM

Razmere v ruski družbi: so bile takrat drugačne kot v Franciji, zato se tudi ruska literatura zelo razlikuje od francoske. Rusija je napol fevdalna, prevladuje kmečko tlačansko prebivalstvo, na drugi strani je sloj plemstva, meščanstva skorajda ni. Kot tretji sloj se pojavi izjemno močan sloj birokracije (državno uradništvo).

Literatura: opisuje življenje teh treh slojev (birokracija, plemstvo, meščanstvo), pod carjevo oblastjo, med tem ko francoska literatura opisuje življenje meščanstva in malomeščanstva.

Ruski realizem je manj objektivni kot francoski realizem, je pa bolj kritičen. Avtor se opredeljuje in izraža svojo prizadetost ob dogajanjih – se opredeljuje s svojim stališčem

NIKOLAJ VASILJEVIČ GOGOLJ /1809 – 1852/

1. Življenje

Začetnik, utemeljitelj ruskega kritičnega realizma.

Gogolja, ki se je rodil v obubožani plemiški družini, uvrščamo na mejo med romantiko in realizmom. Študiral je v Peterburgu, bil nato državni uradnik in pozneje profesor zgodovine na peterburški univerzi. Kasneje se je posvetil izključno književnemu ustvarjanju. Veliko je tudi potoval v tujino in nekaj časa živel v zahodni Evropi, zlasti v Rimu; obiskal je tudi Jeruzalem. Proti koncu življenja je zapadel v verske krize in v duševno bolezen. Umrli je leta 1852.

2. Delo:

- Večeri na pristavi blizu Dikanjke – zbirka povesti, v kateri se romantične prvine prepletajo z izmišljenimi, fantastičnimi, folklornimi elementi. Tu Gogolj opisuje vsakdanje kmečko življenje, običaje, folkloro, vraže, na romantičen način.
- Taras Buljba – o kozaškem junaku
- Peterburške novele – cikel novel, ki so nastale 1835-1842. Ta cikel prikazuje odnose med visoko birokracijo in nižjim uradništvom v Peterburgu. V birokraciji so se razvrščali po činih. Premo sorazmerno s čini je raslo bogastvo, bolj si bil cenjen, bolj si lahko izkoriščal svoje podrejene. Pomembni noveli iz cikla: Nos, Plašč. Z njima se začne ruski realizem v 19. stol. V teh novelah poudarja socialne in moralne probleme tistega časa. Načlenja socialna in moralna vprašanja. Na višjih položajih ponižujejo tiste na nižjih. Sprašuje se, ali je to moralno ali ni. Socialni vidik – višje kot si, bolje si bil plačan.
- Mrtve duše (nedokončan roman) – satiričen prikaz razmer na ruskem podeželju tistega časa
- Revizor – satirična komedija, prvi pomembnejši tekst realistične dramske satire nasploh. Tukaj gre za kritiko pohlepnega podeželskega uradništva. Glavni uradnik je Hlestakóv. Hlestakóv je prevarant, saj pusti, da ljudje mislijo, da je revizor.

3. Plašč

Gogolj se je posvetoval s Puškinom in tako je nastalo delo plašč. Osnova za Plašč je anekdota (kratka pripoved o osebi ali dogodku). Ta anekdota je o uradniku, ki si je hotel kupiti lovsko puško. Ko jo je kupil, jo je na lovu ponesreči spustil in je ni več dobil. Puško je kupil s svojimi prihranki. Sodelavci so nato zbrali denar in mu kupili puško, ker on ni imel denarja. Gogolj je napisal delo po svojih doživetjih. Korespondenca (dopisovanje – avtor si je dopisoval z materjo). Iz teh pisem veliko izvemo.

Glavni junak novele Plašč je Akakij Akakijevič. On je deloholik, uradnik, delo mu pomeni vse, je priden, moralno neoporečen, preprost. Imel je en plašč, vsako leto ga je peljal h krojaču. Ko ga krojač ni hotel več zakrpati, Akakij zbere prihranke, se odreka vsemu in kupi plašč. Ta plašč se mu potem ukradli. Akakij se prehladi, leži v postelji, na koncu umre. Po smrti se Akakij prikazuje vsem, ki so mu storili krivice.

Akakij je mali človek (je kot neka žrtev v življenju).

Akakij je žrtev drugih. Predstavlja ponižane revne množice srčno dobrih ljudi, ki pa so neosveščeni, ker se ne zavedajo svojega položaja in se ne znajo upreti. Gogolj poziva množice k uporabi zelo posredno (literarno prikrito). Iz Akakija se ne posmehuje. Vse leti na višje ljudi, ki bi morali pomagati nižjim slojem, ampak v resnici ni tako, ker so nekako »slabega srca« (nemoralnost visokega uradništva do nižjega). Ideja je moralna, opomin do družbe, ljudje v višjih uradih delujejo nasprotno od morale.

Je novela **ZNAČAJEVA**, malo oseb, v središču dogajanja je žival ali predmet, zgrajeno je tako da se dramatičnost močno stopnjuje.

Značajevka – je kratka zgodba, ponavadi novela, ki ima v središču dogajanja osebo z nemoralnim značajem. Dogajanje zapleta in razpleta.

Groteska – izhaja iz Italijanščine iz besede grota, ki pomeni jama. V književnosti z grotesko označujemo dela. Prepoznamo jo z nenavadno popačeno, pretirano, zastrašujoče, grozljivo smešno, fantastično, ipd.

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ **/1828 – 1910/**

1. Življenje:

Rodil se je na Jasni Poljani 1828. Potomec stare plemiške družine, imel je burno življenje. Bil je športnik, vojak. Bil je protivno usmerjen. Protestiral je proti ruski fevdalni družbi in proti pravoslavni cerkvi. Svojih tlačanov ni izkoriščal, vendar se jim je pridružil. Njegov nauk: ljubi svojega bližnjega. **TOLSTOJANSTVO**: temelji na ljubezni do bližnjega → ne nasprotuj zlu z nasiljem. V praksi je svoj nauk uporabljal tako, da je delal s svojimi tlačani. Starejši je pustil bogastvo, šel okoli sveta. Na poti je zbolel in umrl v Astapovem.

2. Delo:

Avtor treh svetovnih romanov: Vstajenje, Vojna in mir, Ana Karenina (podobna Emi Bovary, le da je dobra mati, na koncu stori samomor). Tolstoj je pisal tudi novele. Trilogija o lastni mladosti, pripovedna proza.

Je najvidnejši predstavnik objektivnega realizma.

3. Vojna in mir

Obsega 2000 strani, zelo obsežno delo. Roman je epopeja.

Literarna vrsta: zgodovinski roman in nacionalna epopeja. Govori o zgodovinskih dogodkih, pomembnih za ves narod. Čas Napoleonovih osvajalnih pohodov (1805-1812)

Epopeja – je roman, ki je nadomestil ep. Prikazuje zgodovinske dogodke in zasebno življenje. Zgodovinska situacija kroji usodo oseb.

Vsebinska analiza: Snov je zgodovinska, črpa se iz življenja plemičev. Dogaja se v času Napoleonovega pohoda v Rusijo. Roman razpade na 2 dela: Vojna in mir.

V ospredju so 3 plemiške družine: Kuragini, Bolkonski, Rostovi. Pisatelj omeni uspešno, mirno zvezo med Natašo in Pierrom. Tolstoj jima je naklonjen. Napoleon ima posebno vlogo.

Oznaka oseb:

PIERRE – drugačen od Andreja, z njim sta si idejno podobna. Tolstoj mu je naklonjen. Pozitivno v Pierru je njegova duševnost, vendar navzven je grd. Postane žrtev spletk, ker je podedoval očetov denar. Ujame ga Helena Horagina (zelo lepa, nemoralna). Želi ga le zaradi denarja. Helena umrle (splav), Pierre je spet prost (pod do Nataše). Pierre in Andrej prezirata nemoralno družbo. Pierre ni tako povezan z zgodovinskim dejanjem kot Andrej.

Napoleon – Moskva prazna – Napoleonov poraz. Je predstavljen kot igralec, nastopač, egoist. Razmišlja v 1. osebi in samo o sebi in svoji moči, slavi. Vojaki so zanj sredstvo. Tolstoj osmeši Napoleona – egoistično častihlepen. Želi pokazati svojo moč. Tolstoj Napoleona predstavi kot igralca: »Glavni učinek komedije je spodletel«. Napoleon se nima pred nikomer dokazati (Moskva je prazna).

Sporočilo/ideja je etična/moralna. Ta ideja ni nikjer izpovedana, vsebovana je v samem delu. Avtor obsoja: vojno in občuduje domoljubje, ter plemiško družbo (aristokracija je ljudstvu odtujena).

FJODOR MIHAJLEVIČ DOSTOJEVSKI **/1821-1881/**

Začetnik in predstavnik psihološkega realizma. Zanemari opisovanje zunanjega dogajanja, zanima ga kaj se dogaja v človekovi notranjosti (duševnosti).

1. Življenje in delo:

- podlegel je igralskim strastem (zasvojen z igrami na srečo)
- epilepsija (opisoval je kaj doživlja epileptik pred napadom epilepsije)
- pisal je krajša pripovedna dela in povesti, novele, znan je po romanih
- najpomembnejše romane je ustvaril po vrnitvi iz Sirije. V njih se ukvarja z moralnimi in religioznimi vprašanji: krščanstvo-ateizem (kdo je vernik? Ali je bog, ali ga ni?...dobro-zlo (moralno, etično v človeku)
- snov išče v prestopkih, zločinah, samomorih,...
- dela: Besi, Ponižani in razžaljeni,...

2. Zločin in kazni

Je realistični psihološki roman. Izšel je leta 1866. Glavni junak romana je študent Razkolnikov, ki živi v skrajni revščini v Peterburgu. Preživi tako, da zastavlja svoje stvari pri oderuhinji. Nekega dne se mu vse skupaj upre, in se odloči da bo ubil oderuhinjo Aljono Ivanovno, pri kateri so študentje zastavljali svoje stvari. Nekega dne na trgu sliši pogovor med Aljonino sestro-Elizaveto in dvema moškima, ki jo vabita k sebi domov. Za razkolnika ta pogovor pomeni znamenje, saj je bil prepričan, da bo Aljona sama doma. Tisti dan Razkolnikov Ivanovni s sekiro razčesne glavo, v stanovanju pa se pojavi še Aljonina sestra (Elizaveta Ivanovna), ki se predčasno vrne, zato ubije še njo, čeprav je bila popolnoma neškodljiva, saj je bila verna in je pomagala revnim. Zaradi umora, ki ga zagreši je tako v šoku, da pozabi pobrati denar. Kmalu zboli in ima blodnje. Ko ozdravi se zbliža s hčerjo uradnika Marmeladova. Marmeladova na poti domov povozi kočija, zato ga domov odpelje Razkolnikov. Tam sreča njegovo hči Sonjo in med njima se porodi ljubezen. Razkolnikov ji prizna svoj zločin. Sonja se preživlja s prostitucijo, ki je pri njej delno opravičljiva, saj z denarjem, ki ga zasluži preživlja mačevo in otroka. Razkolnikov se prijavi policiji, vendar mu nihče ne verjame, da je zagrešil zločin. Na koncu mu dosodijo 8 let dela v Sibiriji, kamor ga spremlja tudi Sonja. Razkolnikov in Sonja spoznata, da je njuna ljubezen močna. Zaključek napoveduje nov začetek.

Usodno naključje

Usodno naključje je iz prvega dela romana (celoten roman sestavljen iz 6 delov+epilog-prvi del pripoveduje o pripravah na umor in o umoru, ostalih 5 delov pa o duševnih mukah po opravljenem dejanju. Epilog pripoveduje o vrnitvi razkolnikova nazaj v življenje).

Notranji monolog (kot osnovno sredstvo) zamenja zunanje opise.

Na začetku opisuje dogajanje, ko Razkolnikov še ni storil umora. Od samega psihičnega napora je precej utrujen. Blodi po Peterburgu in sanja o dogodku v zgodnjem otroštvu, ko so ubili konja, ki ni bil za nobeno rabo. Dogodek je kot deček opazoval in se mu je zdel zelo grozen. ko se Razkolnikov prebudi občuti grozo, saj se je kot otrok zgražal nad tem, zdaj pa bi sam rad ubijal. S tem pisatelj opozarja na razliko med otrokom in odraslim, saj je duševnost otroka čista, nedolžna in brezmadežna, duševnost odraslega pa je pripravljena ubijati. Razkolnikov je notranje razdvojen. En del se upira umoru (otročka duševnost), drugi del pa je hladnokrven, preračunljiv, upravičen do nasilja. Usodno naključje → ko sliši pogovor med Aljonino sestro in dvema moškima in izve da bo Aljona sama doma.

Razkolnikova izpoved

Razkolnikov blodi, nato pa obišče Sonjo Marmeladovo in se ji izpove. Sonja ne more opravičiti njegovega dejanja. V tem odlomku ima Razkolnikov sogovornika, tako se pojavi druga izrazna pripovedna tehnika-dialog (prej je bil monolog)...zaradi dobro dodelanih monologov in dialogov se lahko enači z dramatiko.

Razkolnikov → njegova duševnost je razdvojena:

- je čustven (neomadeževan)
- je razumski (hladen in preračunljiv)

Ukvarja se s tem:

- kaj je dobro in kaj slabo?
- ali je bog, ali ga ni? – če boga ni, je torej dovoljeno vse, tudi umor, če umor koristi širši družbeni skupnosti (če odstraniš škodljivega je v redu).

Vprašanje romana je: Ali je umor opravičljiv?

svoji vesti lahko pustiš, da prekorači meje, če s tem naredi dobro.

Razkolnikov je prepričan, da je družba razdvojena. Razdvojena naj bi bila na:

- nadljudi, ki jim je dovoljeno vse
- običajne ljudi (večina ljudi), ki se morajo držati zakonov in se jim podrejata

Razkolnikov želi sam sebi dokazati, da pripada nadljudem, da ni navadna uš, da ni čreda poslušnih. Po tem, ko zagreši umor spozna svojo zмотo, ugotovi da je navadna uš. V svoji stiski se zateče k Sonji in se ji izpove. Sonja in Razkolnikov imata marsikaj skupnega. Med njima je samo ena razlika: Sonjin pogled je izrazito religiozen. Oba sta se žrtvovala, oba sta zagrešila zločin, oba sta ubila sebe, sta sorodni duši → »prav ti bi me morala razumeti«, vendar ga Sonja ne razume, ker je verna.

Ideja romana:

Temelji na Razkolnikovi usodi in spoznanju. Je obsodba o ideji o nadljudeh. Še vedno obstaja etična, moralna odgovornost pred samim seboj in pred drugimi ljudmi, to je človekova vest.

REALIZEM NA SLOVENSKEM

/1848 – 1899/

(Branja, str. 391)

Pravi realizem se pojavi šele proti koncu stoletja, prej pa se prepletata romantika in realizem.

- Cankarjeva Erotika in Župančičeva Čaša opojnosti
- že naslov je novost
- Glavne pridobitve revolucije so odpravljene fevdalni odnosi, kmetje dobijo nazaj zemljo.
- Meščanstvo in kapitalizem dobita na moči, s tem tudi proletariat.
- Uvede se svoboda tiska, govora in zborovanja
- leta 1848 je dunajsko študentsko društvo sprejelo program Zedinjena Slovenija, ki se zavzema za:
 - združitev vseh slovenskih dežel v okviru Avstrije v eno upravno enoto
 - uvedbo slovenščine v urade in šole
 - ustanovitev univerze v Ljubljani

V tem času sta življenje uravnavali dve gibanji: staroslovenci in mladoslovenci.

Staroslovenci:

- konzervativni
- vodja je Janez Bleiweis
- so bolj nazadnjaški
- njihovo geslo je: » vse za vero, dom in cesarja«
- predstavniki staroslovencev so: Jovan Vesel-Koseski, Lovro Toman in njegova žena (bolj znana kot slovenska literatka)
- ustanavljali so čitalnice (namenjene preučevanju literature)
- v čitalnicah se je v 60 letih zbiralo slovensko meščanstvo, ki je organiziralo kulturne prireditve – besede.

Besede:

- sestavljene iz glasbenih točk, iger, političnih govorov
- na koncu tombola, ples
- namenjene druženju z namenom, da se dviga (budi) narodna zavest.

Mladoslovenci:

- bolj udarni (napredni, liberalni)
- vsi pomembni slovenski pesniki in pisatelji: Fran Levstik, Janez Trdina, Josip Jurčič, Ivan Tavčar
- geslo: »vse za narod, napredek in svobodo«
- zavzemali so se za ideje Zedinjene Slovenije. Zastopajo jih na taborih (v 60-70 letih velika zborovanja ljudskih množic, političnega značaja v vseh slovenskih pokrajinah). Eden takih taborov je potekal v Vižmarjih, leta 1869, tabora se je udeležilo okrog 30.000 ljudi.

Proti koncu stoletja nastanejo trenja med gibanjema. Nastaneta dve politični stranki:

- **KNS** (katoliška narodna stranka)-nadaljevanje staroslovencev (konzervativna)
- **NNS** (narodno napredna stranka)-nadaljevanje mladoslovencev(liberalna), vodja je Ivan Tavčar.

Kasneje delavci ustanovijo **JSDS** (jugoslovanska socialdemokratska stranka).

Vse stranke so imele **časopise in revije**, s katerimi so obveščali javnost:

- Kmetijske in rokodelske novice
- Slovenski glasnik: 1. slovenska literarna revija, ki začne izhajati leta 1858, urednik je bil Anton Janežič
- Slovenski narod: časopis, ki ga 1868 začnejo izdajati mladoslovenci, urednik je Josip Jurčič.
- Zvon: 1870, urednik Josip Jurčič
- Ljubljanski zvon
- Dom in svet
-

Literarna določitev:

- Ko slovinci dobimo 1. slovenski roman, ki ga napiše Josip Jurčič
- Za začetek slovenske realistične proze veljajo Vajevci (ljubljski srednješolci, ki so se v letu 1854 odločili urejati svoj leposlovni list → Vaje. Vaje so bile rokopisne, v njih so dijaki objavljali pesmi in črtice. Uredili so tri zvezke. Imeli so poseben sistem urejanja → dobivali so se po domovih, svoje izdelke prebirali in ocenjevali).
- Vaje → začetek slovenske realistične proze.
- simon Jenko, Fran Erjavec (novelist, pisec poljudnega naravoslovja), valentin Zarnik, Janez Mencinger

Nastajata dva tipa literature:

- literatura za preprostega človeka (Levstik, Jurčič, Kersnikove črtice iz kmečkoga življenja)
- literatura za meščanskega izobraženca (ustvarjajo jo vajevci, Kersnikova daljšapripovedna dela, prevladujoča vrsta je epika, tudi lirika, vendar ne dosegajo Prešerna)

Pomen slo. realizma:

- razvije slo. pripovedno prozo
- od krajših pripovednih del do romanov
- nastanejo 3 literarni programi: 1. sestavi fran levstik, drugega sestavi Fran Celestin, tretjega sestavi Josip stritar

Literarni program = skupek idej, s katerimi posamezniki vplivajo na literarna ustvarjalce

FRAN LEVSTIK

Svoj literarni program je razkril v esejističnem potopisu Potovanje iz Litije do Čateža. V njem je priporočal o čem pisati (slo. ustvarjalci pisali o šaljivih ribničanih, o rokovnjačih, desetih bratih, vaških veljakih, mogočnih kmetih), kako pisati (osebe naj se vidijo kakor v ogledalu, pisati realistično, naj bo resnic zavita v prijetne šale), katera dela pisati (ustvarjati prozna dela) in kdo naj piše (tisti, ki je več jezika → skrb za jezik)

1858 dobimo Napake slovenskega pisanja:

- ostro nastopi proti ponemčevanju slovenskega jezika
- zavzema se za slovenski in čim bolj ljudski značaj jezika

FRAN CELESTIN

Napisal razpravo Obzorje (1883):

- »dober pisatelj mora preučevati življenje, torej realnost«
- o socialnih problematikah (kmečko zadolževanje,...)
- to golo resnico naj se prekrije s prozorno tančico idealizma → poetični realizem, to prikazanje naj bi pri branju vzbujalo neke ideale (tako kot naj bi bilo)

------(3. LETNIK)-----

JOSIP JURČIČ
/1844-1881/

- prvi slovenski roman Deseti brat
- upošteval je navodila Levstikovega literarnega programa
 - ljudski preprosti jezik
 - snov iz ljudskega življenja, upodobi domače življenje v preteklosti in sedanjosti
 - piše ljudstvu razumljivo

1. Življenje (Branja 2 str. 325)

2. Delo

a) Krajša pripovedna dela, povesti, novele: Leta 1861 prvo objavljeno delo Pripovedka o beli kači, Jurij Kozjak – slov. janičar, pri Mohorjevi družbi dobi nagrado, Domen, zg. povest iz turških časov, Hči mestnega zdravnika, prva slov. realistična povest iz sodobnega vaškega življenja Sosedov sin, **značajeveke** – Telečja pečenka, Božidar Tirtelj

b) Romani: IZVIRNI snov iz sodobnega meščanskega življenja, osebe meščani, zgodba plod domišljije, srečen konec (Doktor Zober, Cvet in sad, Deseti brat);

ZGODOVINSKI : Rokovnjači, zaradi smrti nedokončan, nadaljuje Kersnik

c) Tragedija: Veronika Deseniška

3. Deseti brat

Prvi slovenski roman (1866)

Spodbude: Levstikov literarni program, v katerem je zapisal, da manjka proze in Johana Ottova – grajska gospodična, ki jo je učil slov. (podoba Manice)

Namen pisanja : družabno zabavno čtivo za meščanskega izobraženca

Snov : življenje sodobne meščanske družbe na podeželju in življenje kmetov (zlasti vaških posebnostev)

Vsebina : Na grad **Slemenice** pride učitelj **Lovre Kvas**. Pot mu pokaže vaški posebnost, postopač in revež **Martinek spak – Deseti brat**. Lovre poučuje devetletnega **Balčka** in se zaljubi v domačo hčer **Manico**, ki so jo starši namenili **Marijanu**, sinu sosednjega graščaka **Piškava**, nekdanjega **dr. Petra Kavesa**, v gradu **Polesek**. Marijan in Lovre se zaradi Manice spreta, prikaže se še Martinek in Marijan ga smrtno rani, Martinek pa ga udari po glavi, česar obtožijo Lovra. Ko Martinek umira, pove Lovretu svojo zgodbo. Izkaže se, da je Piškavov sin iz prvega zakona. Marijan njegov polbrat, Kaves pa Lovretov stric. Martinek se je želel Kavesu maščevati, ker je zavrnil njegovo mati in ga je zato izsiljeval s pismi. Martinka obišče tudi Piškav, nato pa izgine in kaznuje samega sebe s smrtjo. Izkaže se, da je Lovre nedolžen, na Dunaj odide študirat, in ko se čez štiri leta vrne, se poroči z Manico.

Ideja: je moralna – dobrotu je poplačana, nepoštenost in hudobija pa se kaznujeta. Kvas in Manica se poročita. Piškov si sodi sam.

Pripovedna tehnika: sintetično – analitična

Sintetična zgodba - ljubezen med Lovrom in Manico

Analitična zgodba – Martinkova in Piškova preteklost (romantični element)

Romantične in realistične prvine v romanu

LOVRE – čustven, sanjari, v njegovih odločitvah prevladujejo čustva, njegovi ideali so nasprotju s stvarnostjo, romantični lik, postane doktor prava in graščak, živi v meščanskem zakonu (zaključek romana realističen)

MANICA – stvarnejša, bolj dejavna, bolj realistična, ljubezen ji je pomembnejša od imetja, ohranja treznost in razum, čeprav daje prednost čustvom.

GOSPOD BENJAMIN (Maničin oče) – stvaren, realistični človek, premožen gospodar, samozavesten zaradi položaja in imetja in zato odloča o drugih članih družine

MARTINEK SPAK (Deseti brat) – romantičen lik, skrivnostna preteklost in močna čustva, ljubezen do matere, sovražstvo do očeta, maščevanje.

Na ravni dogajanja – romantična analitična zgodba, realistično prikazani kmečki shodi pri Obrščaku

Prikaz socialnih razlik – realističen, reven Martinek in Povre, premožni graščaki, nasprotovanje poroki

Levstikova kritika

Pismo Jurčiču – prizna mu pripovedni talent, pohvali Krjavlja, Lovre mi ni všeč, premalo se je posvetil psihologiji oseb, opisoval samo revne kmete.

5. Telečja pečenka

1872 objavljena v Slov. narodu, Maribor

Vsebina: Upokojeni oficir **Bitič** ima samo eno življenjsko veselje – vsak dan pri isti mizi v gostilni pri Zelniku zaužije telečjo pečenko. Nekoč gre mimo odprtih kuhinjskih vrat in vidi, da v kuhinji ni vse brezhibno čisto. Jed se mu upre in nikoli več ga ni v gostilno. Doma si poskuša pečenko pripravljati sam, in ker mu to ne gre dobro od rok, se sklone na prijateljevo pobudo poročiti. Odloči se za mlado služkinjo mesarja, pri katerem stanuje. Ker mu je nerodno dekletu zasnovati, prosi za uslugo gospodinjo. Bitič po naključju sliši, kako gospodinja prepričuje dekletu, češ da ime gospod kar precej denarja, ki ga je podedoval, dekletu pa odvrne, da četudi bi imel cel kup zlata, nebi vzela takega »bedastega krampa«. Bitiča te besede prizadenejo, močno se opijani, nato pa mu od pijače in vsega hudega odpove srce.

Bitičeve značajske lastnosti so prikazane skozi obnašanje, ravnanje (redoljuben, natančen človek, navade, vsakdanji, zdolgočasen,... duševno je reven – edino kar ga v življenju veseli je telečja pečenka)

Njegovo obnašanje avtor opiše objektivno, vnaša svoje komentarje in humorne, posmehljive pripombe.

Bitiča torej »znači dejanje«, kot to želi Levstik, po dejanjih sklepamo o njegovem značaju. Jurčič njegovih lastnosti ne imenuje direktno.

Novela značajevka (glej Gogolj: Plašč-definicija značajevke) – v središču pozornosti je značaj osebe. Je realistično besedilo. Glavna oseba je opisana realistično, ni nič neobičajnega, ne počne nič izjemnega, je popačena.

Obraz ali slika – izraz za novelo v drugi polovici devetnajstega stoletja. So kratke pripovedi, osredotočene na eno samo osebo v spopadu z okolico. Poudarjene so značajske lastnosti osebe, ta ponavadi propade, propad pa je posledica značajskih lastnosti osebe (telečja pečenka je obraz iz mestnega življenja).

Ideja: Junak, ki si v življenju ne želi ničesar drugega kot pečenke, je žrtev lastne omejenosti (Jurčičev pogled nanj je posmehljiv in kritičen, kritika tedanjega meščanstva oziroma malomeščanstva).

IVAN TAVČAR
/1851-1823/

1. Življenje (Branja 2 str. 370)

2. Delo

Značilnosti:

- Prepletata se romantika in realizem
- Ljudi v življenju vodijo strasti, močna čustva, ljubezen in volja (romantično), njim nasproti vsakdanji povprečneži (realistično)
- Poudarja vrednost zdravega slovenskega kmečkega ljudstva in življenja na zemlji, svobodne osebnosti in mišljenje v primerjavi s tujo gospodo oziroma plemstvom

Delitev dela:

Prvi spisi so še izrazito romantični – povesti in romani. Otok in struga, Mrtva srca, Ivan Slavelj. Po 1876 se v njegovih delih začno pojavljati izrazitejše realistične značilnosti. Ta dela delimo na:

- Dela s tematiko iz kmečkega življenja: Med gorami (12 kratkih povesti iz Loškega pogorja), V Zali (cikel štirih zgodb z okvirno pripovedjo – lov na divjega petelina), Cvetje v jeseni (povest, v kateri idealizira kmečko življenje v primerjavi u mestnim, ki ne pozna prave ljubezni in globokih čustev)
- Dela z zgodovinsko tematiko: Vita Vitae Meae (življenje mojega življenja), Grajski pisar (čas reformacije in protireformacije, v Poljanski dolini, z osebami, celo imeni – Jošt in Agata – napove Visoško kroniko)

3. Visoška kronika: (izšla leta 1919), prvi pomemben slovenski zgodovinski roman.

Snov: je zgodovinska – čas po 30-letni vojni med katoliki in protestanti, ki je zajela celo Evropo, 16188-1648. Tavčarju se je ideja za roman porodila ob prebiranju starih zapiskov o prednikih na posestvu Visoko, ki ga je kupil.

Kraj in čas dogajanja: na Visokem, tudi Škofja Loka, v 17. Stoletju

Naslov: kronika je prikaz zgodovinskih dogodkov v urejenem zaporedju, ustreza realizmu zaradi verodostojnosti dogajanja.

Pripovedovalec: je prvoosebni (Izidor Khallan)

Jezik in slog: da bi bila pripoved čim bolj pristna, se je Tavčar odločil za starinski jezik, v slogu pa je posnemal način zapisovanja kronike.

Oznaka oseb:

Polikarp – trd, neusmiljen človek, odločen, opisan realistično (poudarjene slabe lastnosti – nasilnost, krutost in dobre lastnosti – prebujeno vest in prizadevanje, da bi se odkupil za svoje grehe – Agata).

Izidor – je Polikarpovo nasprotje, tip povprečnega, neodločnega in celo bojazljivega moškega (Agato reši Jurij). Razpet je med svet vrah, vere in novi svet razuma in svobodnega odločanja. Očeta se boji in ga spoštuje obenem. Agato in svoje posestvo izgubi po lastni krivdi (opisan realistično). Je nesamozavesten in brez lastne volje, saj se popolnoma podredi Polikarpovi volji (odide po Agato, ker mu tako reče oče). Ko Agati sodijo zaradi čarovništva reče, da je čarovnica, zato ker od njega to pričakujejo. Ko se vračajo in Agata reče naj spusti Jurija na konja, takoj ustreže njeni želji. Ni borben, saj se vedno takoj vda volji drugih.

Jurij – razumen in vitalen človek, poln volje do življenja in moči. S svojim razumnim ravnanjem dokaže ljubezen Agati in dobi posestvo na Visokem. V Agati vzbuja občutek varnosti. Pooseblja Tavčarjevo idejo o samozavestnem in svobodno mislečem slovenskem človeku (vzor Slovencem).

Ženski liki – idealizirani, opisani romantično (npr. trpeča mati **Barbara**, (njena edina slaba lastnost je, da ne brani sina pred Polikarpom, česar pa ji ne moremo očitati, saj je bil Polikarp zelo nasilen); zvesta, vdana in pogumna (Izidorju prinese vino, ko ima probleme v Loki) **Margareta**; poštena, pogumna (živi naprej, čeprav jo obtožijo čarovništva) in iskrena **Agata**.)

Ideja oz. sporočilo: Z Izidorjevo usodo je želel Tavčar opozoriti, da življenje, ki ne temelji na razumu in svobodnem mišljenju vodi v propad (Slovenci naj bodo pokončni, odločni in samozavestni kot Jurij). Tavčar poudarja misel o povezanosti človeka z zemljo.

Pripovedna tehnika: pripovedna tehnika je sintetično analitična. Mračna preteklost je predstavljena analitično – retrospektivna (retrospektiv = pogled nazaj) pripoved (Polikarp se izpove najprej Lukežu, nato Izidorju in duhovniku); drugi del romana je sintetičen, opisuje dogajanje na Visokem po Polikarpovi smrti.

Zgradba dela:

- 1. del = 7 poglavij sega do Polikarpove smrti in izpovedi – prvi vrh romana
- 2. del = 7 poglavij – Izidorjeva zgodba in dogajanje na Visokem. Drugi vrh je preizkus Agatine nedolžnosti z vodo, ko jo obtožijo čarovništva.
- Epilog

Realizem in romantika v delu: se prepletata; realistično so opisane politične in socialne razmere, značaji nekaterih oseb (Polikarp in Izidor). Romantičen je vpliv skrivnostne preteklosti, močne strasti in ljubezni, idealizirani ženski liki.

JANKO KERSNIK
/1852 - 1897/

1. Življenje: Branja 2, str. 355

2. Delo:

a) Najprej piše romantična dela: Na Žerinjah, Lutski ljudje, Zaključek rokovnjačev.

b) Realistična dela: plemiško, meščansko in kmečko okolje (mati plemkinja, oče meščan, sam je opravljal notarsko službo, pri delu je imel stike s preprostimi kmeti):

- z malomeščansko tematiko: romana Ciklamen, Agaitator, roman Jara gospoda
- s kmečko tematiko: Kmetijske slike (8 črtic po Tavčarjevem zgledu, prikazujejo kmečko življenje)

3. Jara gospoda

Ljubljanski zvon 1893, izhaja kot podlistek skoraj celo koledarsko leto (12 nadaljevanj), 13 poglavij.

Vsebinski pregled: realno ozadje, dogajanje v domači Lukovici (v romanu Lukovico preimenuje v Groblje) v znani domači gostilni. Like oseb je oblikoval po resničnih prebivalcih Lukovice (prebivalci so se prepoznali in ostro reagirali) Trije mladi izobraženci, notar **Valentin** (pisatelj sam), adjunkt **Pavel** in sodnik **Andrej** Vrbanoj se znajdejo v malomeščanskem okolju podeželskega trga **Groblje**. V njih je pisatelj posebil mlado generacijo, ki odide študirat v mesto z velikimi upi, nato pa pokoplje svoje upe v praznem provincialnem življenju brez idealov. Andrej se poroči z nepismeno točajko **Ančko**, ki s poroko postane gospa, nato pa z zakonolomom propade (zapelje jo Andrejev brat Pavel) in Andrej jo zapusti. Čez deset let ji Pavel, takrat že sodnik, sodi zaradi potepuštva in prosjačenja. Ančka je zato tragičen lik, saj je žrtev okolja in ljubezni, ker ni kos novemu socialnemu položaju in je ohranila stare navade. To jo je ponovno pahnilo na socialno dno. Državni uradniki pa so prikazani kot nečustvene lutke (Pavel obsodi Ančko). Ančka v zaporu umre, njenega pogreba se udeleži samo Pavel.

Naslov: Jara gospoda = gospoda, ki se iz nizkega družbenega razreda povzpne do blagostanja, v navadah posnema meščane, pri tem pa ni najbolj uspešna (jar – mlad, pomladanski)

Snov: je vzeta iz življenja malomeščanske trške gospode in podeželske inteligence, realistična stvarnost.

Tema: poklicno oz. družbeno napredovanje in moralnost podeželske inteligence in malomeščanske gospode (najbolj nemoralen je Pavel, ki zapelje naivno Anko)

Motivi: glavni motiv je nepričakovan in nepremišljen zakon (Andrej je intelektualec, Ančka pa ni znala niti pisati, tega se je zavedala in mu nekoč celo očita zakaj jo je vzela, če je vedel kakšna je), ki privede do zakonoloma (zakonolom = ko mož ali žena prevara partnerja in s tem uniči zakon); motiv povzpetništva

Oznaka grobeljskih junakov

*odlomki, Branja 2, str. 355

PAVEL je preračunljiv zbadljiv, vendar zmožen strastnih čustev (spor si prijateljem) prave globoke ljubezni ni zmožen, zapleta se le v bežne avanture. Nestanoviten a pazljiv in preračunljiv. Ančke ne ljubi. Zapelje jo, da bi se maščeval Andreju, zaradi tekmovalnosti. Prazen človek, ki životari s svojo prebujeno vestjo (ga opominja na nemoralno ravnanje).

ANČKA iz nižjih družbenih plasti se povzpne v višje, je koketna – spogledljiva in nagajiva. Neizobražena. Predstavlja »jaro gospodo«, ki se ne zna vesti novemu položaju primerno. Tega se zaveda tudi sama. Je tragičen lik, njen propad zakrivi okolje, čeprav je zanj delno tudi sama kriva. Na koncu je za zakonolomom kaznovana s težko usodo in smrtjo (poetični realizem)

ANDREJ ima 34 let, navzven privlačen, v vedenju do žensk pa nekoliko neroden. Nazorsko je liberaren, narodnjak, za slovenščino. Je dober basist, včasih pa celo pisatelj. Sicer pa je pasiven z malo volje, v odločanju v časih prehiter. Ančko nažene in zavrže, ji ni sposoben odpustiti (ranjeno samoljublje). Počuti se večvrednega in boljšega od drugih. Pooseblja povprečne in prazne trške izobrazence.

Ideja dela

Pisatelj se kritično opredeli do malomeščanskih družbenih razmer na podeželju, duševne plitkosti podeželske gospode, njene zdolgočasnosti, sprijenosti in neustvarjalnosti. Obsodi njeno nemoralnost.

Poetični realizem

Stvarnost sicer predstavlja, kakršna dejansko je, vendar je pogled na življenje (že/še) rahlo idealen, osebe in dogodke moralno vrednoti, pogosto je vzgojen. V bralcu želi vzbujati ideal, torej predstavo o tem, kakršno naj bi bilo življenje. Zato morata dobro in zlo prejeti svoj del.

Pripovedna tehnika

Analitična: 2. In 3. Poglavlje, predzgodba – Andrejeva preteklost, pred petnajstimi leti sta se s Pavlom sprla zaradi učiteljice Julke, ki pa je potem odšla s tretjim

Sintetična: je zgodba o Andrejevi poroki z Ančko in o njenem propadu. V delu so torej predzgodba, zgodba in epilog, dogodki po desetih letih in Ančkina smrt.

POEZIJA 2. POLOVICE 19. STOLETJA

SIMON JENKO

/1835 - 1869/

Najpomembnejši lirski pesnik dobe, tudi med začetniki kratke pripovedne proze (vajevec)

1. Življenje: Branja 2, str. 303

2. Delo:

a) proza: »Tilka« in »Jepriški učitelj« (realistični črtici značajevki)

b) poezija: 1865 izda zbirko poezij »Pesmi« (neugodna kritika, označene kot pohujšljive)

Oblika pesmi: vpliv ljudskega pesništva, preproste 4-vrstične kitice

Značilnosti: preplet romantike in realizma

Delitev:

- domovinske pesmi: preteklost slovenskega naroda je bila slavna, sedanost je temna, ogrožajo jo tujci (Nemci)
- ljubezenske pesmi: ciklus 11 pesmi »Obujenke« (spomini na mladostno ljubezen)
- pesmi o naravi: »Obrazi«
- epske pesmi: »Knezov zet«

3. Analiza obrazov (Branja str. 392)

Ciklus pesmi o naravi, nastajale od 1857 naprej, dokončna podoba v Pesmili 1865 (programski pomen naslova, obrazi=podobe oz. slike iz narave). Zunanja zgradba: cikel 21 pesmi (uvodna+20). Cikel: vrsta lit. del, ki so med sabo oblikovno in vsebinsko povezana (motivna povezanost=motiv narave, oblikovna=enaka oblika). 3 štirivrstične kitice 6-zložni trohejski verz, 3-stopični trohej – KRAKOVJAK (kitica poljske ljudske pesmi) Notranja zgradba: podobe ali obrazi iz narave in človeškega življenja (razmišlja o razmerju med naravo in človekom)

Uvodna pesem

1. Čigav obraz je naslikal Jenko? Obraz narave
2. Kakšen je ta obraz, kakšna narava? Personificirana, živa narava, se giblje po lastnih zakonitostih, deluje neodvisno od človeka.. Je osrednji motiv pesmi
3. Poišči glagole, ki ustrezajo tej trditvi. Se giblje, čuti(povezana s človekom), govori, kaže...
4. Kakšno je razmerje med naravo in njenim opazovalcem? Opazovalec je pesnik, lirski subjekt, dogajanja v naravi ne spremlja objektivno, z razumom, ampak čustveno – značilnost cikla (zato uvodna pesem PROGRAMSKA – opredeli razmerje med človekom in naravo=realistično, pojmovanje narave kot samostojnost in živega organizma in romantično je čustveno doživetje dogajanja v naravi, lastno doživljanja)
5. Primerjava s Prešernom. V romantičnih besedilih naravo samo prisposodba za človeka in njegovo duševnost (Hrast, ki vihar na tla ga zimski trešne...), zdaj samostojen organizem. Skladenjsko je Jenko enostavnejši, bliže ljudski kot »visoki« romantični poeziji, preprosti kratki stavki in metaforika.

Ko je sonce vstalo

Je obraz romantične deziluzije, razočaranja. Izraženo je realistično spoznanje o tem, da je narava, samostojen organizem mogočnejši in trajnejši od človeka (sporočilo pesmi in celotnega cikla), ki je neznaten in nepomemben – minljiv v primerjavi z večno naravo (realistični element). Narava ne čuti več s človekom (v uvodni še) tudi zdaj personificirana (poudarja njeno moč in veličino)

SIMON GREGORČIČ /1844 - 1906/

1. Življenje: Branja 2, str. 336

Rodil se je v Vrsnem nad Kobaridom. Je 2. lirski pesnik te dobe, pravimo mu tudi goriški slavček. Nesrečen zaradi duhovniškega poklica – za ta poklic se je odločil zaradi slabih socialnih razmer, saj ni imel dovolj denarja, da bi si plačal kakšen drug študij. Želel si je posvetne sreče. Težave je imel, ker je bil zaljubljen v Dragojiljo Milekovo in je zaradi tega zelo trpel. Pisal je ljubezenske pesmi, kar je bilo za tiste čase zelo sporno, veliko kritik je prišlo predvsem od njegovih duhovniških kolegov.

2. Delo:

- ciklus pesmi z domovinskimi motivi (Iskrice domorodne)
- poezije (4 zvezki), delimo jih na:
 - ljubezenske pesmi (posvečene učiteljici Dragojilji Milekovi)
 - domovinske pesmi (Soči, v pepelni noči)
 - življenjsko izpovedne pesmi (Človeka nikar)
 - epske pesmi

3. Človeka nikar: Branja 2, str. 331

Prvič je bila objavljena v Stritarjevem Zvonu, leta 1877 in je bila nepodpisana.

Neugodna kritika (str. 336): Bogoslovni profesor in teolog Anton Mahnič očita Gregorčiču nezdravi pesimizem in brezverski panteizem (filozofski nauk, po katerem sta bog in stvarnost oz. narava isto in osebne boga ni) ter prošnjo boga, naj ne ustvari več trpečega človeka. Gregorčič odgovori s člankom o pesmi

Je življenjsko izpovedna pesem s prvinami hvalnice in molitve.

Življenjska izpovednost – lirski subjekt je pesnik sam (prvoosebni nagovor Bogu), izpoveduje življenjsko občutje svetobolja (življenje in trpljenje – »dolina solz in zmot«, idealov v resničnosti ni mogoče uresničiti – tega ni mogoče spremeniti, zato je bolje, da življenja ni).

Hvalnica ali oda (v prvem delu) – je slavnostna pesem v vzvišenem slogu (slavi Boga, vsebuje prvine molitve, blizu psalmu)

Molitev s prošnjo Bogu, je pesem v drugem delu. Prošnja je obenem sporočilo oz. **vodilna misel: Bog naj ne ustvari človeka, če bi moral na svetu tako trpeti kot pesnik (izpoveduje življenjski pesimizem).** Gre bolj za željo, da nebi bilo trpečih ljudi ampak bi bili samo srečni.

ANTON AŠKERC
/1856 - 1912/

Najpomembnejši epski pesnik dobe

1. Življenje: Branja 2, str. 342

Tudi on ni bil srečen v duhovniškem poklicu, a se je pri 42 letih upokojil in se zaposlil kot mestni arhivar v Ljubljani, kjer je tudi umrl.

2. Delo:

Začel je pisati pozno (prva objavljena pesem 1880), sprva je pisal lirske pesmi, kasneje pa se je posvetil epiki, 1890 je izdal zbirko Balade in romance (motivi iz ljudskega življenja, zgodovine – turški časi, sodobnega življenja – socialni problemi, proletariat)

3. Mejniki: Branja 3, str. 337

Balada, prvič objavljena v Ljubljanskem zvonu, 1887.

Vzdušje je mračno, temačno, vzbuja strah. Besede, ki vzbujujejo strah: zabliska se, straši, nenaden glas iz teme,...

Dogajalni kraj: gozd

Osrednji dogodek: ko Martin sreča v svojem gozdu Vida

Junaka sta Martin in Vid

Dogajalna zgradba: dramatski trikotnik – stopnjevanje napetosti do vrha (dialog s prisluhom, nato pa privid mrtvega soseda)

Literarna vrsta, ki se izraža z dialogom je dramatika

Sredstva, ki jih najdemo v pesmi: tretjeosebna pripoved, na začetku in koncu - prvina epike in monolog – prvina dramatike

Literarna zvrst pesmi: Balada. Balada je epska pesniška zvrst, s primesmi lirskega in dramatskega. Je mračna, tragična, dramatična, pojavljajo se nadnaravne sile in fantastični elementi.

Značilnosti balade:

- epika: ima zgodbo, pripoveduje o dogodku, nastopajo junaki, tretje osebna pripoved.
- dramatika: dramatska dogajalna zgodba, dialog, monolog
- lirika: mračnost vzdušja, vzbuja občutek strahu

Realistična balada – izrazito epska (romantična je bila lirska npr. Lorelaj), s poudarjenimi dramatskimi prvini, posredovanje nadnaravnih sil pa ni nujno (npr. Martinov privid – vinjenost)

Obnova zgodbe v baladi: Martin je bil na sejmu in je Italijanom prodal par volov. Zunaj je nastala že tema, on pa se je odpravil domov. Govorilo se je, da ob tisti cesti včasih straši, a Martin je kljub temu šel po cesti in se prepričeval, da se ne boji, saj je bil vendar vojak. Nenadoma Martin sliši nekoga, ki govori: »kam naj ga dam,...« Pove, da je vzel mejnik in ga prestavil za dva sežnja na Martinovo posest. Zabliska se in Martin vidi svojega soseda Vida kako nosi mejnik. Ko Martin pride domov se ne zaveda kako je prispel do svojega doma. Zjutraj mu povejo, da je Vid umrl.

NATURALIZEM

lat. naturalis = naraven; natura = narava

Čas: začne se pojavljati leta 1870 v Franciji, vrh 1880, traja do 1899, ko se v Evropi pojavijo nove smeri, ki ponovno oživljajo čustva in romantiko.

Realizem in naturalizem: naturalizem je poglobljeno nadaljevanje realizma in ne njegovo nasprotje. Naturalizem se razvije iz objektivnega realizma. Naturalizem opisuje ljudi iz vseh razredov in slojev moderne industrijske družbe, tudi delavce, rudarje, obrtnike, male trgovce, prostitutke, spusti se na samo dno (realizem nižje sloje in grobo stvarnost še vedno pušča ob strani in opisuje plemiče, meščane, izobražence in izjemne osebnosti). Ukvarja se s problemi spolnosti, alkoholizma, spolnih bolezni ipd. (realizem ne).

Jezik in slog: pust, grob, vsakdanji (pogovorni, žargonski in vulgarni izrazi). Natančno opisuje zunanje dogajanje, človekov čustveni svet ga ne zanima.

Značilnosti oseb: posameznikovo usodo določajo 3 determinante – dednost, okolje in čas. (človekova usoda ni odvisna od njega samega ampak od teh treh determinant. V delavskem okolju bi se razvijal drugače ko na primer v meščanskem, če bi bile razmere drugačne, bi bila usoda drugačna).

EMILE ZOLA
/1840 - 1902/

Začetnik in najpomembnejši predstavnik naturalizma.

1. Življenje: Branja 2, str. 187

2. Delo:

Osrednje delo je cikel 20 romanov o družinah Rougonov in Macquartov (Makarov). Rougoni so uspešni meščani, finančniki, politiki. Macquartovi (makarovi) pa so iz revnejših slojev, neuspešni proletarci, kmetje, obremenjeni z dednostjo; obe družini povezuje prababica Adelaida, mož Rougon in ljubimec Macquart.

* Beznica, Nana, Germinal (rudarji in kapitalisti), Zemlja (kmeti), Trebuh iz Pariza

Eksperimentalni roman: roman, ki ga uvede Zola in nastaja po principu znanstvenega eksperimenta. Pisatelj kot znanstvenik opazuje dogajanje in sproti beleži opažanja (z literarnimi osebami eksperimentira, opazuje njihovo ravnanje pod vplivom dednosti, okolja in časa).

Značilnosti oseb: delno obremenjene (od prednikov podedujejo nagnjenja do alkoholizma, prostitucije ipd.), pod vplivom okolja v katerem živijo, se spreminjajo v alkoholike, bolnike.

3 Beznica: (Branja 2, str. 182)

Roman je izšel leta 1877, slovenski prevod šele 1956.

Zola je preučil življenje revnih in umazanih predmestnih pariških ulic in njihovih prebivalcev, kovačev, mejnih trgovcev, peric, njihovo vsakdanjo govorico (sestavljala je slovarje njihovega jezika) – **Snov**

Naslov: beznica=zanemarjen, zanikrn, umazan lokal; prisposodba za življenje na socialnem dnu. Življenje teh ljudi bi lahko bilo primerljivo z beznico.

Tema: je propadanje ljudi v delavskem okolju, ki je pogojeno z družbenim položajem delavca in dednostjo.

Jezik in slog: naturalistični – grobi, že vulgarni izrazi, značilni za ta družbeni sloj

Ideja oz. sporočilo: Za težak položaj izkoriščenega delavca pisatelj dolži aristokracijo (družbena kritičnost). Zola je hote opozoriti na družbene vzroke za propadanje ljudi v delavskem okolju. Alkohol in brezdelje razrahljata zakon, pojavi se zakonolom, človek postaja nepošten in na koncu zabrede v sramoto in smrt. Takšno življenje usode delavstva pooseblja Gervaise Macquart, ki jo v propad prisilijo okoliščine (naturalistične značilnosti).

HENRIK IBSEN
/1828 - 1906/

Najpomembnejši dramatik v obdobju realizma in naturalizma.

1. Življenje: (Branja 2, str. 209)

Za Shakespearejem je Ibsen drugi najpogosteje uprizarjan dramatik. Kljub svojemu dolgotrajnemu življenju v Italiji in v Nemčiji velja za enega največjih norveških književnikov vseh časov in na Norveškem ga dojemajo kot narodni simbol.

2. Delo:

- 1. obdobje: dela še pod vplivom romantike, teme vzete iz zgodovine in folklore, v naslednjem obdobju
- 2. obdobje: obravnava sodobno meščansko življenje, moralna, družinska, zakonska in druga vprašanja (preplet naturalizma in realizma).
- 3. obdobje: v ospredju je analiza posameznika, kritični realizem → preide v psihološkega.

3. Strahovi

Drama izšla 1881 – negativna kritika – nemoralnost (str 207)

Vsebina: 3 dejanja – Gospa Alvingova, vdova po stotniku Alvingu, je bila ob možu pijancu in ženskarju vse življenje nesrečna. Ko je prvič po poroki spoznala, kakšen je njen mož, je hotela pobegniti od njega, vendar jo je pastor Manders pregovoril, da je ostala in vse življenje ustvarjala lažen videz zakonske sreče in moškega ugleda. Domov se vrne njen sin Oswald, ki ga je še kot otroka poslala v tujino, da nebi bil priča neurejenemu življenju svojega očeta. Gospa Alvingova se hoče znebiti vseh strahov iz preteklosti, zato ves denar, ki ji je ostal po možu, nameni za graditev otroškega zavetišča, ki bo nosilo stotnikovo ime, vendar zavetišče tik pred slovesnim odprtjem pogori. Vsi strahovi, ki jim je skušala ubežati se vrnejo, ko ji sin Oswald pove, da je neozdravljivo bolan (ima sifilis, ki naj bi bil posledica očetove razbrzdanosti), in jo prosi, naj mu da prevelik odmerek morfija, ki mu bo olajšal bolečine in ga s smrtjo rešil.

Fotokopije vsebine: Glavna oseba je **Helene Alving**, starejša, zrela ženska, ki je že v davni mladosti spoznala zgrešenost svojega zakona. Njen mož, **stotnik Alving**, je bil nepopoln ženskar, lahkoživec in pijanec. Z njim je zanosila domača služkinja, zato je mizarju **Engstrandu** plačal, da se je poročil z njo in tako posvojil še nerojenega otroka. Tega otoka (**Regino**) je pozneje vzela Helene, hotela moža zapustiti, zato se je zatekla k pastorniku **Mandersu**, ki ga je v mladosti ljubila, vendar so ji moralni in krščanski zakoni preprečevali, da bi ostala pri njem. V zakonu z Alvingom je rodila sina **Osvalda**, ki ga je, da bi ga obvarovala pred moralno izprijenostjo svojega očeta, poslala šolat v tujino. Postal je slikar. Na začetku Strahov spremljamo Osvaldovo vrnitev domov. V mestu so pripravljali otvoritev otroškega zavetišča, ki ga je Helene Alving naročila postaviti iz ostankov premoženja pokojnega moža. A vse se je izjalovilo, saj je azil zgorel. Helene si je zaman prizadevala, da bi denar obrodil kaj dobrega. Postopoma se v drami začne odkrivati grozljiva resnica: Osvald se je vrnil domov nezdravljivo bolan, z možgansko paralizo (sifilisom), ki je bila podedovana posledica očetove razvratnosti. Osvald je vedel, da bo bolezen hitro napredovala, zato je prosil svojo mater, naj mu da morfij, ko bo tako daleč, da ne bo več mogel skrbeti sam zase. Helene se je zavedala, da je popolnoma poražena v svojih prizadevanjih za družino. Osvaldovo usodo so določili zakoni dednosti.

Kraj in čas dogajanja: meščanska hiša, nad nekim norveškim fjordom, dogajanje od večera do jutra

Analiza odlomka:

- **ALVINGOVA:** tragična junakinja, žrtev strahu, preteklosti, razdvojenosti (končna dilema), svoje tragičnosti je kriva sama, prav tako pa okolje (vpliva nanjo – nazadnjaško, konzervativno malomeščansko okolje). Vzgojena je bila strogo, konzervativno, čustev se ne sme kazati. Dolžnost nje je, da je dobra žena, dobra mati, zvesta, vdana in podporna svojemu možu. Svoje tragičnosti je kriva sama, prav tako pa okolje, ki vpliva nanjo. Na koncu namreč spozna, da je moževa in s tem tudi sinove nesreče kriva sama s svojo zadržanostjo, strogostjo in nepopustljivostjo (kritika malomeščanskega nazadnjaškega življenja, v kakršnem je bila vzgojena tudi sama). Naturalizem se kaže v dednosti (Osvald) in okolju (nazadnjaško, konzervativno, ki terja takega človeka kot je Alvingova).
- **OSVALD:** do matere ne čuti veliko, ker sta živela ločeno, očeta pa pozna samo iz pisem. Mati mu je koristna le zaradi bolezni. Očeta mora ljubiti, ker mu to veleva konzervativna vzgoja. Na koncu oslepi, prosi mater naj mu skrajša življenje. Oče mu ne pomeni nič.
- **ALVING:** nesrečen človek; ob konservativni meščanski ženi nikoli ni mogel potešiti svojih ljubezenskih želja po topli in ljubeči bližini. Zato se je predal alkoholizmu in prevratu, dobil je sifilis in umrl.
- **MANDERS:** Alvingova ga je ljubila že v mladosti, potem posluša svoje sorodnike in se poroči z Alvingom zaradi bogastva in položaja. M zagovarja zakone konzervativne meščanske in verske morale, stare krščanske vrednote in ideale (žena pripada svojemu možu, zakon je nedotakljiv).

Razlaga naslova Strahovi: naslov razloži Alvingova sama (str. 209) – strahovi so spomini na preteklost. Strah v materi in sinu – pri obeh izvira iz preteklosti, iz stotnika Alvinga, ki je kljub smrti še vedno povsod prisoten (v materi, sinu, Mandersu), celo njegov denar je še vedno prisoten.

Originalen naslov je Gengangere, kar pomeni vračajoči se (duhovi, strahovi, prikazni), tudi kot podzavestno neprestano spominjanje na nekaj ali nekoga v obliki slabega občutka, spomina, duha, strahu, grizenje vesti (Aškerc, Mejnik).

Pri materi: gre za neprijetne spomine na preteklost in tudi za občutek slabe vesti, da je sama kriva za propad zakona (obtožuje se, da je bila strahopetna).

Pri Osvald: gre za strah pred grozljivo boleznijo, ki je prav tako podedovana iz preteklosti.

Dramska tehnika: analitična – značilnosti Ibsenovih dram; ustreza naturalizmu – poudari dednost kot vpliv preteklosti na sedanost; drama se začne z Osvaldovo vrnitvijo, v pogovorih med osebami se razkriva preteklost za nazaj.

Realistično in naturalistično v dram:

- naturalistično: problem dednosti – Osvald podeduje sifilis od očeta, katerega propad pa je zakrivilo tudi okolje (konzervativno meščansko okolje, ki zatira njegovo radoživost)
- realistično: prikazano vzdušje v meščanskem domu, slika meščanske doma, slika meščanske družbe

Sporočilo: izraženo kot teza, zato tezna drama. Je kritika meščanske družbe in zlaganega meščanskega zakona, ki s svojim nazadnjaštvom in pristranskostjo (verska in npravna strogost, prenapetost, ozkosrčnost) omejuje in zatira človeka, ga omejuje.

Tezna ali problemska drama: prikazuje kak družbeni ali ideološki problem, ki ga v obliki teze izrazi ena od nastopajočih oseb. navadno tudi že ponudi možno rešitev.

KNJIŽEVNOST OB KONCU 19. STOLETJA

/Fin de siècle (fn d sjekl) = fr. konec stoletja/ (Branja 2, str. 447)

Nove smeri, ki se pojavijo, se pri nas imenujejo moderna. Pri nas se pojavi sočasno s svetom, ker sta se Cankar in Župančič šolala v tujini in prišla v stik s takratnimi literarnimi tokovi. Obdobje se začne s Cankarjevo Erotiko in Žušančičevo Čašo pojavnosti (1899), konča pa se s smrtjo Cankarja in koncem prve svetovne vojne (1918).

- nove smeri, ki nasprotujejo realizmu in naturalizmu
- razum ni tisto, s čimer bi lahko dojel resnico, dojamemo lahko samo, če vidimo kaj se dogaja v človekovi najgloblji notranjosti.
- resnice človek ne dojema z razumom, ampak s čuti, čustvi in intuicijo (nagonsko)
- ponovno poudarijo pomen čustev in človekove duševnosti (kot romantika)
- v umetnosti se zavzema za esticizem, miselnost, da sta lepota in umetnost, ki prebujata estetske užitek edina in najvišja vrednota
- umetniško ali estetsko postane tudi vse grdo, odvratno in zlo (kot sestavina umetnosti) – estetika grdega

V literaturi se pojavijo 4 vodilne smeri, ki so se začele razvijati že po letu 1850 v Franciji (novoromantika, dekadenca, simbolizem, impresionizem)

1. Novoromantika:

Je obnovitev stare romantike iz začetka 19. stoletja. Poudarja duševnost in čustva, lepoto pesnikove duše. Razvije se zlasti pesništvo, osrednja izpovedna tema postane ponovno neskladje med stvarnostjo in ideali, pesniki pa iščejo tolažbo v pravljicnih svetovih, orientalskih kulturah in sanjarjenju.

2. Dekadenca:

Izvira iz francoske besede, ki pomeni propad. Začetki dekadence v Franciji. Je gibanje med mladimi in naveličanimi izobraženci, ki so se uprli meščanski družbi in njeni kulturi ter duhovni prepričanosti (v znak protesta so si puščali dolge lase, se nenavadno oblačili, drugače živeli in se zatekali v svet mamil in alkohola), poimenujejo jih dekadenti (propadajoč od življenja utrujen človek). Bili so mračni, naveličani, razočarani.

Spleen (ang. vranica - verjeli so, da to njihovo stanje izvira iz vranice) - njihovo duševno stanje mračnosti, razdražljivosti, melanholije, naveličanosti in svetobolja.

Ideal dekadentov je bila popolna duhovna in družbena svoboda, načelo pa, da je življenje bolečina in zlo, rešitev je le v brezobzirnem uživanju (alkohol, ...). To vse se odraža tudi v njihovi literaturi.

Vodilo literarnega ustvarjanja: bralca je treba estetsko presenetiti, omamiti. V pesmih zato opevajo omamo, čutno lepoto, pomen čutov (vonj, okus, sluh), pa tudi perverzne strasti, uživanje v grehu ipd. Grdo stvarnost poskušajo preoblikovati s pomočjo svoje domišljije.

3. Simbolizem:

Želi s pomočjo simbolov ponazoriti globljo resničnost, človekov notranji svet, doživljanje in občutke (stalni simboli: križ-krščanstvo; tehtnica-pravičnost; srce-ljubezen; in pesniški simboli, katerih pomen dojamemo šele v okviru posameznega dela: Lepa Vida-hrepenenje; hlapec Jernej-proletariat). Globlja resničnost je skrita za predmeti in pojavi.

4. Impresionizem:

(lat. impressio = vtis, učinek, ki ga napravi kakšna stvar na nas)

Poudarja trenutna doživetja, hipe vtise (sprva se razvije v slikarstvu: Monet, Dega, Grohar, ...). V literaturi impresionist izpoveduje najbolj osebne vtise in razpoloženja v določenih trenutkih življenja (pogosti so motivi iz narave, barvni izrazi in zvočna sredstva za ponazoritev razpoloženj: lirika, črtica, manj roman in dramatika).

Predstavniki in literarne zvrsti:

Najbolj razvita poezija, manj pripovedništvo (romana skoraj ni, več je pravljic, črtic, novel), nekoliko močnejša je dramatika.

Pesniki: Charles Boudleaire (šarl bodler), Arthur Rimbaud (artur rambó), Paul Verlaine (pol vrien), Stephane Mallarme (stefan malarme)

V Angliji dramatik, pesnik in pripovednik Oscar Wilde.

CHARLES BOUDELAIRE
/1821 Pariz - 1867 Pariz/

Francoski pesnik, začetnik novih smeri.

1. Življenje: (Branja 2, str. 401 in 396)

Pri srcu mu je bilo velemestno življenje. Vse življenje je živel v Parizu.

Prekleti pesniki (str. 396) – Verlainova oznaka za pesnike, ki so se zgledovali po Boudelairu. S to razlago je skušal opozoriti na večno razklanost med svetom pridobitniške grabežljivosti in plemenitim svetom umetnosti.

Spleen (str. 397) – posodobljeno občutje svetobolja

2. Delo

Rože zla, pesniška zbirka 1857

Prepletajo se:

- nova romantika (idealna ljubezen, hrepenenje po popolnosti, ideali – najvišja stopnja popolnosti, najvišji vzor)
- dekadenca (omama, perverzne strasti, uživanje v grehu)
- simbolizem

Boudelairova miselnost in tematika pesmi: njegov glavni cilj je s pomočjo domišljije pusto in grdo vsakdanjost preoblikovati v »čudoviti svet, ki nas omamlja in obdaja kakor atmosfera«. Osrednja tema njegovih pesmi je svet velemesta in velemestnega življenja (do narave čuti odpor), poleg tega pa še ljubezen, osamljenost, odtujenost, prostitucija ipd. Ukvarja se z nelepim (estetika grdega, str. 397).

Oblika pesmi: največkrat pesmi v prozi, odloča pa se tudi za tradicionalne pesniške oblike, zlasti za sonet.

3. Tujec (str. 400)

Delo je napisano kot dvogovor, pogovor s tujcem, ki ga stvarni svet ne zanima, mu je tuj, v njem pa se počuti odtujenega. V vsakdanjem življenju je TUJEC, izjemni posameznik, drugačen kot ostali ljudje. Stvarni svet ga ne zanima, mu je tuj, ker so njegovi ideali čisto drugačni.

Tema pesmi: novoromantična, hrepenenje po najvišji, absolutni resnici in lepoti, idealu, oz. nečem nedosegljivem (simbol – oblaki), kar je v nasprotju s stvarnostjo.

Oblika pesmi: delo je pesem v prozi, za katero je značilno, da opušča vezano besedo, rimo vendar ima izrazit ritem, melodičnost, pogoste metafore in simbole. Ponavadi je lirski, izpovedna.

4. Omamljajte se

- Dekadenčno besedilo, pesem v prozi – s poudarjanjem pomena omame, pesnik skuša delovati čim bolj osupljivo in izzivalno.
- Omama je stanje nezavednega, v katerem ne deluje razum. Pozitivno nasprotje omame je treznost, ko se popolnoma zavedamo stvarnosti.
- Omamljamo se lahko z alkoholom, drogami, lepoto, ljubeznijo, ...
- Pesnik k omami poziva verjetno zato, ker se želi umakniti iz sveta, ki je poln zla in nasprotij. Stvarnost pojmuje kot zlo, trpljenje, nekaj neprijetnega, najhuje pa dojema n njej moč časa (zato ga piše z veliko začetnico, personificirani nasprotnik, ki človeka bremeni in uničuje in prinaša vedno nove neprijetnosti.
- Pesem moramo razumeti kot opozorilo ljudem, da je samo omama tisto, kar nam omogoča, da premagamo stvarnost, omama predstavlja beg iz stvarnosti.

OSCAR WILDE
/1854 - 1900/

Angleški pesnik, pripovednik dramatik in esejist

1. Življenje: (Branja 2, str. 432)

2. Delo

Pomembna pripovedna proza (roman Slika Doriana Graya, novele in pravljice). Poleg dramskih del (Saloma, Važno je imenovati se Ernest, ...) je pisal tudi liriko, kritiko, eseje.

3. Saloma

Predelava biblijske zgodbe o obglavljenju Janeza Krstnika, v kateri Saloma po materini volji zahteva glavo Janeza Krstnika.

Herod je bil namreč zaradi Herodiade, žene svojega brata Filipa, s katero se je bil sam oženil, dal Janeza prijeti in ga v ječi vkleniti. Zakaj Janez je Herodu govoril: »Ni ti dovoljeno imeti žene svojega brata!« Herodiada ga je sovražila in bi ga rada umorila, pa ga ni mogla. Kajti Herod se je Janeza bal, ker je vedel, da je pravičen in svet mož, in ga je varoval; kadar koli ga je poslušal, je bil v veliki zadregi; poslušal ga je pa rad.

Prišel pa je ugoden čas, ko je Herod za svoj rojstni dan napravil gostijo svojim velikašem, častnikom in galilejskim prvakom; vstopila je hči same Herodiade in plesala ter se prikupila Herodu in gostom. Tedaj je kralj rekel deklici: »Prosi me, kar koli hočeš, in ti bom dal.« In prisegel ji je: »Kar koli me poprosiš, ti bom dal, do polovice svojega kraljestva.« Odšla je ven in svoji materi rekla: »Kaj naj prosim?« Ta pa je rekla: »Glavo Janeza Krstnika.« In brž je pohitela pred kralja ter ga prosila: »Hočem, da mi takoj daš na krožniku glavo Janeza Krstnika.« Kralj se je zelo užalostil, toda zaradi prisege in zaradi gostov ji ni hotel odreči; takoj je poslal krvnika in ukazal prinesiti njegovo glavo. Ta je šel, ga v ječi obglavil in njegovo glavo prinesel na krožniku ter jo dal deklici, deklica pa jo je dala materi.

Ko so to zvedeli njegovi učenci, so prišli, vzeli truplo in ga položili v grob.

Vsebinski pregled: (Branja2, str. 423 in fotokopije)

V Judeji vlada Herod, eden izmed vladarjev štirih delov rimske države. Je okruten in nasilen, umoriti da svojega brata, zasede prestol in se poroči s svakinjo Herodiado. Všeč mu je tudi Saloma, pastorka, zato ugodí vsem njenim muham. Na dvorišču svoje palače ima v vodnjaku zaprtega preroka Johanaana, ker je njega in Herodiado obtožil razuzdanega, grešnega in nemoralnega življenja zaradi prešuštniške zveze. Saloma se ob praznovanju Herodovega rojstnega dne umakne na dvorišče, tu govori z Johanaanom, si strastno želi stika z njim, vendar jo on zavrne in prekolne. Saloma se odloči, da če ga ne more dobiti živega, ga bo pa mrtvega. Zato od Heroda izsili njegovo glavo, v zameno pa bo zaplesala. Herod se njeni želji upira, ker se boji ljudstva, ki v Johanaanu vidi preroka. Na koncu ji prinese glavo na pladnju, ona ga poljubi, Herod pa jo da ubiti, ker mu je prešlo potrpljenje. Ob tem se zaveda, da so se začele uresničevati Johanaanove grožnje, da bo njegovega rodu konec, s tem pa tudi celotne družbe, ki jo poseblja.

Literarnovrstna določitev: delo je poetična enodejanka in dekadencijska drama z biblijskim motivom (obglavljenje Janeza Krstnika), zgodovinsko osnovo in tragičnim koncem (propad Johanaana).

Poetična drama (str 424): v širšem smislu vsaka drama, ki je napisana v verzih, v ožjem pa drama, za katero je značilen izrazit ritem, ki jo bliža poeziji, lirski elementi in poudarjeno čustveno stanje in razpoloženje stanje in razpoloženje nastopajočih oseb.

Poetičnost v slogu: paralelizem členov (ponavljanje besed, besednih zvez, stavkov, znano že iz Svetega pisma, s katerim naredi besedilo na bralca slovesen vtis in ustvarja izrazit ritem, veliko svetopisemskih besed naprimer).

Drama z zgodovinsko osnovo: dogajanje je postavljeno na začetek našega štetja v Judejo – nekdanje rimska provinca v današnjem Izraelu v Jordaniji.

Dekadencijska drama:

- osebe Wilda ne zanimajo kot nosilci zgodovinske biblijske zgodbe, ampak kot nosilci strasti, čustev, nagonov, erotike, celo patoloških vzgibov (odločanje ne temelji na razumu) – dekadencijske značilnosti
- slog: besedilo na bralca močno estetsko učinkuje in ga preseneča, omamlja s svojo orientalsko eksotičnostjo (dekadencijski esticizem).

Interpretacija odlomka (str. 424):

Besedni spopad med Salomo in Johanaanom

SALOMA: materialnost, telesnost, grešnost

JOHANAAN: širi moralne ideje, nastopa proti grešnosti in predstavlja duhovnost, askezo, čistost

Tema: spopad med materialnim in duhovnim, med grešnostjo in askezo, med telesnim in duhovnim, med ljubeznijo in sovraštvom.

Salomo Johanaan telesno privlači (želi ga poljubiti), obenem pa jo privlači tudi zato, ker je drugačen, ker predstavlja tisto edino česar ona še nima – duhovnost. Zaradi njegovega zavračanja se v njej porodi strastna patološka želja. Na koncu dobi njegovo mrtvo telo, njegove duše pa ne bo mogla dobiti nikoli, ker si je ni mogoče prilastiti s silo (ne doseže svojega cilja – tragična junakinja)